

Терлецька Ю.М.

*кандидат психологічних наук, доцент,
Національний університет «Львівська політехніка»*

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ЯКОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ ВИКЛАДАЧІВ ВИЩОЇ ШКОЛИ

Якість професійної діяльності викладачів вищої школи сьогодні є одним із головних чинників фахової підготовки студентів. Проте її психолого-педагогічні аспекти залишаються недостатньо дослідженими. Також нема ні методики її визначення, ні критеріїв оцінювання. Тому це питання залишається актуальним.

На основі результатів вивчення праць з даної проблеми ми дійшли висновку, що якість професійної педагогічної діяльності викладача вищої школи є її визначальною ознакою, властивістю, котра відображає інтеграцію доцільно спрямованих за змістом, педагогічними функціями та завданнями його активну психолого-педагогічну взаємодію зі студентами і студентськими колективами, мотивацію до професійної діяльності, адекватний стиль управління навчально-виховним процесом студентів, реалізацією ним сукупності доцільних психолого-педагогічних впливів, які разом сприяють якісному оволодінню студентами сучасними професійними знаннями, навичками, вміннями і компетентностями, а також формуванню в них особистісних якостей та властивостей, котрі необхідні для майбутньої фахової діяльності, суспільного і громадського життя.

Щоб здійснювати якісну професійну педагогічну діяльність викладач вищої школи передусім має володіти не лише необхідною сукупністю вмінь, які формуються на основі відповідних знань, мати не лише відповідні здібності, педагогічні властивості та якості, але й доцільно їх використовувати під час навчально-виховного процесу студентів. Тому однією із складових якісної професійної діяльності викладача вищої школи є *наявність у нього сукупності педагогічних знань, умінь, здібностей, властивостей і якостей та їх ефективне застосування ним під час реалізації завдань навчально-виховного процесу.*

Велика кількість дослідників веде мову про певну сукупність якостей педагога, які, на їхню думку, є необхідною умовою ефективної професійної педагогічної діяльності. Але наявність вони є необхідною, але недостатньою умовою якісної професійної педагогічної діяльності. З різних причин, як ми вже зауважували, викладач може не застосовувати їх під час навчально-виховного процесу студентів, тобто на практиці.

На якість професійної діяльності викладачів вищої школи також впливає наявність чи відсутність у них мотивації до неї. Тому другою складовою якісної професійної діяльності викладача вищої школи є його *позитивна мотивація до реалізації всіх завдань навчально-виховного процесу студентів.*

Для якісної професійної діяльності викладача вищої школи важливою є мотивація досягнення, котра виражається в потребі долати перешкоди,

реалізовувати свої здібності, досягати високих показників у діяльності, постійно самовдосконалюватись, конкурувати з іншими тощо.

Третьою складовою якісної професійної діяльності викладача вищої школи є *доцільне управління ним навчально-виховним процесом студентів*.

У ході дослідження ми виявили, що важливою психолого-педагогічною особливістю керування викладачами вищої школи навчально-виховним процесом студентів є те, що воно виявляється як рефлексивне управління на всіх етапах його здійснення. Разом з цим доведено, що якість управління викладачем вищої школи навчально-виховним процесом студентів залежить від доцільного поєднання ним авторитарного і демократичного стилів управління.

Четвертою складовою якісної професійної діяльності викладача вищої школи є його *позитивна поведінка та доцільні взаємини з колегами, студентами й студентськими колективами*.

Для реалізації завдань навчально-виховного процесу студентів викладач вищої школи повинен ефективно взаємодіяти зі студентами і студентськими колективами, впливати на їхню поведінку, міжособистісні стосунки, взаємини в студентських групах, розв'язувати конфлікти тощо. Взаємини викладача і студентів реалізуються через двобічну взаємодію: 1) офіційну; для неї характерні формальні зв'язки і стосунки; 2) неофіційну; їй притаманні простота, доступність, свобода висловлювань, думок і пропозицій, можливість обстоювати власний погляд, заперечувати та ін.

Важливим є стиль поведінки викладача вищої школи, який відносно впливу на взаємодію зі студентами може бути позитивним, нейтральним або негативним. Якість його взаємодії зі студентами також залежить від особливостей стилів його професійного спілкування та взаємодії – авторитарного, демократичного та ліберально-потурального, які досить повно представлені та охарактеризовані в науковій літературі.

П'ятою складовою якісної професійної діяльності викладача вищої школи є *його позитивна професійна спрямованість*.

Ми підтримуємо думку тих дослідників, яка виходить з низки положень, передусім, з теорії функціональних систем, згідно котрої поведінка людини є цілеспрямованою, а всі її дії детерміновані метою.

Для якісної характеристики професійної спрямованості викладача вищої школи н можна виділити три вектори його активності за змістом: перший вектор – «спрямованість на справу», другий – «спрямованість на формальну взаємодію», третій – «спрямованість на себе».

Проте ефективній професійній діяльності викладача вищої школи сприяє перший вектор – «спрямованість на справу», котрий характеризується його зосередженістю на навчально-виховному процесі студентів, співпрацею зі студентами й студентськими групами, вивченням і вирішенням їх проблем, вимогливістю до них, цілеспрямованим розв'язанням педагогічних завдань і конфліктів, покращенням умов навчання студентів, постійним пошуком нових форм, методів і педагогічних технологій розвитку тощо.

Другий вектор – «спрямованість на формальну взаємодію» – полягає в тому, що викладач формально ставиться до виконання своїх обов'язків, імітує

активну діяльність, але лише для того, щоб, з одного боку, сподобатися студентам, а з іншого – уникнути критики і скарг за бездіяльність. Він часто йде на поступки студентам, навіть, ставить їм добрі оцінки, не критикує їх, не вимагає звіту, реально не управляє їхньою пізнавальною діяльністю тощо.

Третій вектор – «спрямованість на себе» – полягає в тому, що викладач вирішує лише свої проблеми. Його не цікавлять ні проблеми, ні труднощі, ні якість навчання студентів тощо.

Шостою складовою якісної професійної діяльності викладача вищої школи є його професійна психолого-педагогічна надійність.

З роками постає питання про професійну психолого-педагогічну надійність викладача вищої школи, під якою розуміють високий розвиток і сталість фахово-педагогічних здібностей, властивостей, якостей, ціннісних орієнтацій, мотивації, стилю поведінки й управління навчально-виховним процесом студентів, взаємин, ставлення, емоцій тощо.

Ми довели, що рівень професійної психолого-педагогічної надійності викладача вищої школи відображає обернено пропорційний рівень його професійної деформації, під котрою розуміють втрату професійної здатності до якісного розв'язання педагогічних завдань унаслідок руйнування чи викривлення попередньої системи особистісних якостей, властивостей, мотивації, емоцій, почуттів і ціннісних орієнтацій, а також зміни в негативний бік поведінки, взаємин зі студентами й колегами, ставлення до своїх обов'язків тощо, які негативно впливають на якість професійної педагогічної діяльності.

Вважають, що професійна деформація викладача вищої школи найчастіше виникає внаслідок розвитку в нього синдрому вигорання.

Оскільки в науці є різні моделі такого синдрому вигорання, то ми спираємося на ту, яка розроблена американськими дослідниками К. Маслач і С. Джексон, та в якій синдром «вигорання» розглядається як поєднання емоційного виснаження, деперсоналізації та редукації особистих досягнень. З вище викладеного, ми можемо зробити висновок, що професійна деформація викладачів вищої школи є наслідком розвитку в них, по-перше, психологічного вигорання, яке своєю чергою виникає під дією взаємовпливу чинників професійного (у вузькому розумінні) й зовнішнього середовища, особливо соціального та економічного; по-друге, деперсоналізації, яка проявляється в деформації властивостей, якостей, стосунків, почуттів, мотивації, «Я – образу» тощо; по-третє, редукації особистісних досягнень, яка, передусім, виявляється в ревізії, переоцінці, переосмисленні своїх професійних досягнень і успіхів, життєвих цінностей, установок та ін., на підґрунті чого деформуються професійні й життєві цінності, мотивація до професійної діяльності, поведінка і взаємини, змінюється ставлення до людей, діяльності, своїх обов'язків тощо.

Що вищий рівень професійної деформації викладача вищої школи, то нижчий рівень його професійної психолого-педагогічної надійності.

Таким чином, якість професійної педагогічної діяльності викладача правових дисциплін є її визначальною властивістю, котра інтегровано відображає ефективність реалізації: 1) сукупності його педагогічних знань, умінь, здібностей і якостей та їх доцільного застосування під час реалізації

навчально-виховного процесу студентів; 2) позитивної мотивації до реалізації завдань навчально-виховного процесу студентів; 3) управління ним навчально-виховним процесом студентів; 4) позитивної поведінки та доцільних взаємин з колегами, студентами й студентськими колективами; 5) позитивної професійної спрямованості; 6) професійної психолого-педагогічної надійності.

Ці складові (фактори) знаходяться між собою у складній інтегрально-імовірнісній міжсуб'єктно-психолого-педагогічній взаємодії у ході реалізації завдань навчально-виховного процесу та визначають конкретний рівень якості професійної педагогічної діяльності викладача вищої школи.

Шинкарук О.В.

магістр,

Хмельницький національний університет

ПЕРСПЕКТИВИ ВИКОРИСТАННЯ СОЦІАЛЬНИМИ ПРАЦІВНИКАМИ ФОРМ ТА МЕТОДІВ ПСИХІЧНОЇ САМОРЕГУЛЯЦІЇ В ПРОЦЕСІ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ УЧАСНИКАМ БОЙОВИХ ДІЙ

Звертає на себе той факт, що за останній період часу виникла тенденція до прояву соціальних патологій серед учасників бойових дій, які безпосередньо брали участь у боротьбі із тероризмом на сході України. Головною причиною такої поведінки є посттравматичний стресовий розлад (ПТСР), що розвивається у військовослужбовців внаслідок відкладеної, або затяжної реакції на стресову подію чи ситуацію надзвичайно загрозливого, а інколи і катастрофічного характеру. Діапазон впливу факторів війни на людину надзвичайно широкий. При цьому, набагато більший масштаб мають пом'якшені і відстрочені наслідки війни, що впливають не тільки на психофізичне здоров'я військовослужбовців, а й на їх психологічну врівноваженість, світогляд, стабільність ціннісних орієнтацій тощо [5, с. 123]. Відповідно до статистичних даних Центру медичної статистики МОЗ України, впродовж 2015 року психоневрологічними закладами України взято під нагляд 941 військовослужбовець; посттравматичний стресовий розлад (ПТСР) виявлено у 71,03% з них [6, с. 44].

Дана ситуація породжує ряд соціальних питань пов'язаних із адаптацією до нових умов життя та діяльності учасників бойових дій. Особливу увагу великої кількості теоретиків та практиків соціального спрямування привертає проблема збереження психічного здоров'я і подальшої працездатності військовослужбовців.

На нашу думку, попередження та проведення якісної соціально-психологічної корекції стресових розладів військовослужбовців можливе за допомогою впровадження у масове використання соціальними працівниками форм та методів психічної саморегуляції (ПСР). Сучасні науковці пропонують різні